

KÁRPÁTALJAI KULTÚRKRÓNIKA

2012. AUGUSZTUS – SZEPTEMBER

ELISMERÉSEK

* Nemzeti ünnepünk alkalmából augusztus 17-én Bacskai József főkonzul Áder János köztársasági elnök megbízásából Magyarország Ungvári Főkonzulátusán kitüntetést adott át **Roják Máriának**, Császlóc polgármesterének (*Ezüst Érdemkereszt*), **Eiben Évának**, a gyertyánligeti római katolikus egyházi tanács gondnokának és **Kulin Zoltánnak**, a Kárpátalja Megyei Állami Televízió- és Rádiótársaság vezérigazgató-helyettesének (*Arany Érdemkereszt*).

* *Arany Érdemkereszt*tel jutalmazták **Bilics Évát**, a rahói Petőfi Sándor Anyanyelvi Klub szervezőjét, a szórványban élő magyar gyerekek anyanyelvi oktatásának megszervezéséért, a kárpátaljai magyarok identitásának megőrzése érdekében végzett áldozatos munkájának elismeréseként.

* A *Magyar Érdemrend lovagkeresztje* kitüntetéssel ismerték el **Malek Larisza**, a lvivi Sziputnyik Turisztikai Vállalat igazgatótanácsának elnöke, Magyarország lengyelországi konzuljának a Magyarország és Ukrajna közötti kapcsolatok

ápolása és elmélyítése, valamint a lengyelországi magyar diaszpóra kulturális támogatása érdekében végzett sokoldalú tevékenységét.

* 2012. augusztus 20-án kilenc határon túli szervezet, illetve magánszemély kaphatta meg a *Külhoni Magyarországiért Díjat*, köztük **Gulácsy Lajos** nyugalmazott református püspök, a kárpátaljai református egyházközösség vallási, karitatív és oktatási életének szervezéséért. Ugyanezzel a díjjal jutalmazták a Kárpátaljai Magyar Pedagógus-szövetség *Irka* című gyermeklapját. A kitüntetést **Punykó Mária** főszerkesztő vette át.

* **Fülöp Sándor**, az Ungvári Ifjúsági Sportiskola futballtrénere megkapta az *Ukrajna Erdemes Testnevelési Dolgozója* címet.

* Áder János köztársasági elnök nevében Semjén Zsolt a *Magyar Érdemrend tisztikeresztje* kitüntetést adta át **Szikura Józsefnek**, a magyar főiskola rektorának, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjának, biológus-botanikusnak több évtizedes kutatói és oktatói munkásságáért, valamint a kárpátaljai magyar felsőoktatás fejlesztése érdekében végzett tevékenységének elismeréseként.

* **Dupka György** írónak a berekfürdői Körmendi Lajos Írotáborban végzett eredményes munkájáért és testvértelepülési kapcsolatait segítő tevékenységéért Berekfürdő Község Önkormányzata *Tőkés Sándor-díjat* adományozott.

ESEMÉNYNAPTÁR

AUGUSZTUS

* *A Szent Korona országa - Mária országa* címmel tartott előadást Joó Katalin, Szent Korona-kutató a beregszászi református egyház gyülekezeti termében.

* Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület és a Szatmárnémeti Kölcsey Kör szervezésében **Kölcsey Ferenc**re emlékeztek Szódemeteren a költő születésének 222. évfordulóján, ahol köszöntőt mondott **Zubánics László**, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke is.

* Évtizedekig lappangó Munkácsy-képet mutatott be **Pákh Imre** műgyűjtő a szegedi Móra Ferenc Múzeumban. *Az Egy legény az asztalnál* címet viselő képet 1874-ben Békéscsabán festette Munkácsy a *Falu hőse* című munkája egyik előtanulmányaként – mondta az amerikai-magyar üzletember.

* Szomszédoló szomszédok: „Verecke híres útján” jelszóval Kár-

pátaljára látogattak a Csemadok Galántai Területi Választmányának tagjai, akik ezúttal még szorosabbra fűzték a történelmi Felvidék külön országokba szakadt részei közötti kulturális kapcsolatokat. Útvonaluk: Makkosjánosi–Beregszász–Beregszentmiklós–Szolyva–Vereckehágó–Munkács–Makkosjánosi–Ungvár. Találkozóra került sor a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézetben. A moderátorok: **Mézes Rudolf**, a Csemadok országos alelnöke, a Csemadok Galántai Területi Választmányának elnöke és **Zubánics László**, a KMMI elnöke voltak.

* A beregszászi Európa–Magyar Házban **Zubánics László**, a KMMI elnöke nyitotta meg **Fényes András** munkácsi festőművész kiállítását.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola bázisán a KMPSZ szervezésében lezajlott a Jankovics Mária Alkotótábor.

* **Viktor Janukovics** ukrán államfő ellátta kézjeggyével a parlament által elfogadott ukrán nyelvtörvényt, így az törvényerőre emelkedett. Ezt a törvényt a *Kárpáti Igaz Szó* három egymást követő lapszámban magyar fordításban közölte le. A jogszabály szerint többek között Kárpátalján regionális nyelvvé vált a magyar.

* Művészeti karaván zajlott le Dunaszerdahelyen a Csemadok Művelődési Intézet szervezésében, amelyen többek között a Kárpátaljai ma-

gyarságról készített kisfilmek levetítésére és a beregi szöttesek bemutatójára került sor **Dupka György** és **Fuchs Andrea** prezentálásában.

* Közel 100 ezer fős közönség és résztvevő mellett zajlottak a magyar, hun és türk tudatú népek törzsi gyűlésének rendezvényei a bugaci pusztán. Az idei rendezvénynek a hagyományokhoz híven **Bíró András Zsolt** volt a házigazdája, a Magyar–Turán Alapítvány pedig a főszervezője. A Kárpát-medence magyar hagyományőrzői, a kazakisztáni madjar törzs és a rokon népek küldöttségei 22 népet képviseltek, és méltósággal emlékeztek nagy őseikre. Az idei Kurultaj-programok egyik újdonsága, hogy az érdeklődők tudományos-ismeretterjesztő előadásokon keresztül megismerkedhettek a magyar őstörténettel. Rendkívül érdekfeszítő volt **Erdélyi István** régész professzor előadása a Kárpát-medencén kívüli ősmagyarokhoz köthető leletekről. Az előadáson jelen volt **Dupka György** is, aki megosztotta a professzorral baskírföldi utazásának idevonatkozó tapasztalatait, szót váltott vele a baskíriai kutatókról, az ott lévő ősmagyar kurgánokról.

* A beregszászi Kölcsey Ferenc Szakkollégiumban megtartották a II. Keresztyén Balázs olvasótábort két korcsoportban. A program szervezője a KMPSZ volt.

* A Tokaji Ferenc Gimnáziumban került megrendezésre a 40. Tokaji Író Tábor „*Eltiltva és elfelejtve – A hallgatás és elhallgattatás évei a magyar irodalomban*” témakörben. Az idei tanácskozás többek közt azokkal az írókkal foglalkozott, akiket – mint fogalmaznak a szervezők – a hatalom kihagyott a magyar irodalom történetéből. Kárpátalját **Dupka György**, **Marcsák Gergely** és **Csordás László** képviselte.

* A Magyarok Világszövetsége a „Jövő a Szent Korona jegyében” gondolata köré építve tartotta meg a Magyarok VIII. Világkongresszusát. Kárpátaljai küldötként jelen volt **Dupka György** és **Fuchs Andrea**. A világkongresszus egyik rendezvénye a Magyar őstörténeti konferencia volt, amelyen **Dupka György** „*Zarándokúton az Urálban: az ősmagyarorszag eddig feltárt régészeti emlékeiről Baskírföldön (Magna Hungáriában) és az ufai régészek kutatási eredményeiről a helyi publikációk tükrében*” címmel tartott előadást.

* Szent István-napi központi ünnepekre került sor Ungváron a MÉKK, Beregszászban az UMDSZ és Aknaszlatinán a KMKSZ szervezésében.

* Életének nyolcvanegyedik évében, hosszas betegség után elhunyt **Barzsó Tibor** szerkesztő, fordító, a kárpátaljai magyar kulturális élet egyik meghatározó alakja, a Magyar

Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének tiszteletbeli elnöke.

* *Szovjet postaigazgatás Kárpátalján. 1945-1991* címmel jelent meg Budapesten **Horváth Lajos**nak, az Országgyűlési Hivatal nyugalmazott szakfőtanácsosának, a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság Gervay Mihály-díjas tagjának tollából a régiónk postatörténetét bemutató kiadványsorozat következő darabja, a Kárpátaljai postatörténeti füzetek 11. része.

* Kövér László, a Magyar Országgyűlés elnöke levélben mondott köszönetet nyolc kárpátaljai magyar képzőművésznek (**Benkő György, Kopriva Attila, Magyar László, Erfán Ferenc, Veres Ágota, Imre Ádám, Gogola István** és **Szocska László**) az Európai Unió székhelyén szervezett sikeres kiállításuk kapcsán.

* Az állami nyelvpolitika alapjairól szóló törvény volt a fő témája a Kárpátaljai Határmenti Önkormányzatok Társulása (KHÖT) Beregszászban megtartott huszadik fórumának, amely kezdeményezte a nyelvtörvény megvalósítását a magyar lakta falvakban.

SZEPTEMBER

* Tanévnyitó ünnepségek voltak Kárpátalja magyar tannyelvű általános és középiskoláiban. Az utóbbi négy évhez hasonlóan az idén is nőtt az elsősök száma. 2010-ben 14 812-

en, tavaly 15 426-an, 2012-ben már 16 004-en cserélték le az óvodát az iskolapadra. Kárpátalja 678 tanintézményében 151 400 gyerek számára kezdődött meg a tanév. Az első osztályosok számára kötelezővé tették az idegen nyelv oktatását, a másodikosok számára pedig kötelezővé teszik a számítástechnikai ismeretek elsajátítását, igaz, csak a jövő tanévtől. A 11 éves oktatásra való visszatérés azal a következménnyel jár, hogy teljesen újraindul a tankönyvkiadás.

* Báthy Anna Kossuth-díjas operaénekes, Beregszász város szülöttje emléktáblájának (alkotója **Balogh Géza** nyíregyházi szobrász) felavatására került sor a Beregszászi Művészeti Iskola falán. Ezzel együtt több mint hetven emléktáblája van már Beregszásznak, amely a kisváros nagyságát mutatja – emlékeztetett avatóbeszédében **Dalmay Árpád**, a Beregszászért Alapítvány Kuratóriumának elnöke. Üdvözlő szavait követően hivatalosan is átadta megőrzésre a felavatott emléktáblát Bobály Istvánnak, a Beregszászi Művészeti Iskola igazgatójának.

* *Szülföldem szép határa* nemzetközi kisebbségi televíziós és rádiós fesztivál zajlott a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió és Rádiótársaság bázisán, valamint a Zolota Hora hotel (Börvinges, Ungvári járás, Kárpátalja) területén. A Kárpátalján 14. alkalommal megrendezett

kisebbségi médiafesztiválon a nemzetközi zsűri két magyar tévéfilmet jutalmazott a három legjobbnak ítélt produkció között. A rendezvényre hat országból összesen 65 televíziós és 67 rádiós pályamunka érkezett. A fesztiválon második helyezést ért el a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap, az MTVA által benevezett *Fivérek* című film. A fesztivál fődíját az ungvári Tisza-1 TV magyar vonatkozású tévéfilmje nyerte el. A **Makszim Melnik** rendezésében készült *Salánk. Hordóban az igazság* című alkotás Salánk község hagyományosan hordókészítéssel foglalkozó egyik családjának a mindennapjait mutatja be, bepillantást engedve a Kárpátalján ma már alig űzött mesterség fortélyaiba.

* Az ungvári református templomban tanévnyitó istentisztelet tartottak az Ungvári Református Egyetemi Gyülekezet szervezésében. Igét hirdetett **Zán Fábián Sándor**, a KRE püspöke.

* A budapesti Petőfi Irodalmi Múzeumban mutatkozott be az *Együtt* című folyóirat. Az irodalmi délutánt **Havas Judit** előadóművész bevezetője indította, majd **Vári Fábián László** költő, néprajzkutató és műfordító, az *Együtt* főszerkesztője, **Dupka György** közíró, könyvkiadó szerkesztő és **Csordás László** olvasószerkesztő beszéltek a folyóirat, a könyvkiadás, a helyi magyar

kultúra, a kortárs irodalom és fiatalok helyzetéről.

* Visken megtartották a II. Kárpátalja Felső-Tisza-vidéki magyarok találkozóját (II. FELTISZA) azzal a céllal, hogy minél több magyar identitású ember ünnepeljen együtt. A programban többek között a falusi turizmus konferencia, a kiváló magyar sportolókat bemutató kiállítás, valamint **Pál István** „Szalonna” és bandájának (a Magyar Állami Népi Együttes zenekar tagjainak) műsora szerepelt. Visk települése átvehette a budapesti Határtalanul Alapítvány könyvadományát is. A résztvevők a helyi temetőbe ellátogatva megemlékeztek a kárpátaljai magyarság egykori vezéregyéniségéről, Fodó Sándorról.

* Megrendezték a II. Téglási Hagyományőrző Népdal és Népzenei Fesztivált. A kultúrházban a Cimborák és más népzenekepek kíséretében több népdalkórus, illetve egyéni előadó lépett fel. Az utcabálon a nevetlenfalui Stílus együttes játszott.

* **Fuchs Andrea** ungvári grafikus egyéni kiállítására került sor Budapesten a XVIII. Kerületi Polgármesteri Hivatal Galériájában a *Nők a XVIII. Kerületért* (rövidített és ismertebb nevén NATIK) Alapítvány szervezésében.

* Kárpátalján (Szürte, Csap, Császlóc) vendégszerepelt **Berecz András**, Kossuth-díjas énekes, me-

semondó, a magyar folklórkinccs jeles ápolója és terjesztője.

* Mádl Ferenc volt köztársasági elnök tiszteletére a főiskola épületében emléktáblát avattak. Az eseményen jelen volt **Mádl Dalma**, Mádl Ferenc özvegye. Az ünnepség kezdetén a néhai magyar köztársasági elnök érdemeit és a főiskola létrehozása, megmaradása érdekében kifejtett tevékenységét méltatta **Orosz Ildikó**, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnöke.

* Templombúcsút tartottak a Beregszászi Szent Kereszt Egyházközségben. Az ünnepségen jelen volt és szentmisét celebrált **dr. Erdő Péter** bíboros, prímás, budapest-esztergomi érsek és **Majnek Antal** kárpátaljai megyéspüspök.

* Berekfürdőn lezajlott a Körmendi Lajos Író-tábor. Kárpátaljáról a rendezvénysorozat meghívott vendége volt **Dupka György**, **Nagy Zoltán Mihály**, **Vári Fábrián László**, akik az egyéb programok mellett a kunmadarasi és a kenderesi tanintézményben író-olvasó találkozón, irodalmi eszmecsereken, képzőművészeti kiállításon, könyvbemutatókon és falunapon vettek részt. Az utóbbin közreműködött a péterfalvai Kokas-banda és a viski származású **Pál István** „Szalonna” népi zenekara.

* „A legnagyobb magyar!” – mondták róla sokan. Széchenyi István valóban egyike volt azoknak,

akik sokat tettek a magyar népért. Ennek apropóján születésének előnapján, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolára látogatók a „*Széchenyi-emlékek nyomában Európában*” című kiállítás és előadás keretein belül emlékezhetek meg Széchenyi Istvánról.

* Meghitt rendezvénnyel emlékeztek pedagógusok, szülők, egykori és mostani diákok arra az örömteli eseményre, hogy 2002 szeptemberében, 60 év szünet után Szolyván újraindult az intézményes magyar nyelvű oktatás.

* Sor került a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanévnyitó ünnepségére, amelynek hagyományosan a beregszászi református templom adott otthont. Az ünnepséget megtisztelte jelenlétével **dr. Semjén Zsolt**, Magyarország nemzetpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettese. Az ünnepség végén **Orosz Ildikó** megköszönte a magyar államnak az eddigi támogatást, s ennek jeléül köszönő oklevelet nyújtott át Semjén Zsoltnak.

* Regionális státust kapott a magyar nyelv a Beregszászi járásban: a járási tanács képviselőinek túlnyomó többsége megszavazta az ukrán nyelvtörvény kisebbségek nyelvhasználatára vonatkozó egyes rendelkezéseinek helyi szintű alkalmazását.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tiva-

dar Intézete konferenciát szervezett *A 72-es Beadvány. Nemzetiségi és oktatáspolitikai a '60–'70-es években a Szovjetunióban* címmel. A konferenciát **Dr. Orosz Ildikó**, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elnöke nyitotta meg, aki méltatta a Beadvány jelentőségét, beszélt arról a tényről, hogy ez a közösség most nem ülne itt, ha nem jött volna létre akkor a Beadvány. A konferencia előadói (Dr. Völgyesi Zoltán – Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Dr. Brenzovics László, Dr. Vári Fábián László – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola) a '70-es évek kádári Magyarországról, a Szovjetunió gazdasági, társadalmi és politikai viszonyairól, a kárpátaljai magyarok polgárjogi mozgalmának kezdeteiről, a '71-es és a '72-es beadványok születéséről beszéltek. A rendezvényen részt vettek mindazok, akik kapcsolatban voltak a dokumentum megszületésével, átérték az akkori eseményeket. Így jelen voltak többek között a beadvány készítői is: **Czébely Lajos, id. Sari József, ifj. Sari József, Milován Sándor, Polczer András, Tóth István, Vári Fábián László és Zselicki József**. A rendezvény végén az *In memoriam Fodó Sándor* című film került bemutatásra.

* Eszenyben ismét megrendezték – immár harmadik alkalommal – a Micz-bán Napokat, amelyre so-

kan eljöttek a Kárpát-medencéből. Az eszenyiek vendégül látták a kolozsvári Szarkaláb táncegyüttest, valamint a magyarországi Pellérd és Döge község küldöttségeit.

* Eszenyben került megrendezésre a XXIII. Kárpátaljai Magyar Folklórfesztivál, amelynek a Micz-bán Hagyományőrző Egyesület és a Ritmus néptáncegyüttes volt a házigazdája. Fő támogatója a MÉKK és a KMMI közreműködésével a Nemzeti Kulturális Alap és a Bethlen Gábor Alap volt. A rendezvényen közel húsz együttes képviselőjében mintegy 350-en léptek fel.

A résztvevők értékes ajándékokat és oklevelet kaptak, amelyeket a MÉKK, a KMMI, a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal nemzetiségi és vallásügyi osztálya, valamint művelődési főosztálya ajánlottak fel. Az Ungvári Magyar Főkonzulátus különdíját az eszenyi óvoda kis növendékei vehették át.

* Ungváron, majd az ungvári járási Nagydobronyban és Szalókan is nagy sikert aratott a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház társulata a *Tekéntetes úr* című darabban. A rövid, de tanulságos székely népmesét **Gyevi-Bíró Eszter** budapesti rendező-színészpedagógus alkalmazta és állította színpadra.

* A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) szervezésében Aknaszlatinán, a Bolyai János

Középiskolában tartották a kárpátaljai magyar iskolák ünnepélyes tanévnyitóját, amelyen részt vett **Répás Zsuzsanna**, nemzetpolitikáért felelős helyettes államtitkár, aki átadta az első óvodai módszertani csomagokat.

* Nagydobronyban, Kisdobronyban, Szalókán és Tiszaásványban is egyhangúlag döntött arról a helyi tanács, hogy regionális nyelvvé nyilvánítják községük területén a magyar nyelvet.

* Több kárpátaljai magyar szervezet összefogásával a Munkácshoz közeli Erdőpatakon (Liszarnya) megalakult a Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete (KMNE), amely a régióban élő sokgyermekes magyar családok összefogását és támogatását tűzte ki célul. A szervezet elnöke **Török Dénes** lett.

* Az ungvári Drávai Gizella Közművelődési Egyesületben Balla László életére és munkásságára, a kör egykori alapítójára emlékeztek. Írói pályáját **Gortvay Erzsébet** irodalomtörténész elevenítette fel.

* Nemzetközi fotókiállítás nyílt Ungváron, az Európa Média Központban, ahol az ungvári **Zunkó Barnabás**, a délvidéki **Lennert Géza**, a magyarországi **Somfői Sándor**, **Bertók T. László**, valamint az erdélyi **Petki Judit** munkái tekinthetők meg.

ÚJ KÖNYVEK

MEGJELENT

* **Weinrauch Katalin.** *Kunkorodó kutyahang.* (Versek, mesék iskolásoknak). Kárpátaljai Magyar Könyvek 214. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Dupka György.** *A mi Golgotánk. A kollektív bűnösség elvének alkalmazása a kárpátaljai magyarokkal és németekkel szemben. (A 4. Ukrán Front Katonai Tanácsa határozatainak végrehajtása az NKVD jelentések tükrében, 1944-1946).* Kárpátaljai Magyar Könyvek 215. Szolyvai Emlékparkbizottság – Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Vári Fábrián László.** *Kárpátaljai magyar népballadák és népdalok.* Kárpátaljai Magyar Könyvek 216. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Nagy Zoltán Mihály.** *Túl a fényeken.* (A Messze még az alkonyat című versesregény-trilógia harmadik része) Kárpátaljai Magyar Könyvek 217. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Lengyel János.** *Mitracsek úr elfuserált életének hiteles története. (Le(ngyel)-beszélések).* Kárpátaljai Magyar Könyvek 217. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

A KMMI-FÜZETEK

SOROZATBAN MEGJELENT:

* **Dupka György.** *Szilaj lettem.* Versek, szemelvények. (Válogatás a költő születésének 60. évfordulója alkalmából). Ungvár, KMMI-füzetek XV. 2012.

* **Füzesi Magda.** *A mutatványos monológja.* (Válogatás a költő születésének 60. évfordulója alkalmából). Ungvár, KMMI-füzetek XVI. 2012.

A könyvek elektronikus változata a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet honlapján olvasható: www.kmmi.org.ua

MEGJELENÉS ALATT:

* **Lőrincz P. Gabriella.** *Fényhiány.* Versek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Bakos Kiss Károly.** *Része még.* Versek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* *Szárnypróba.* Pályakezdő fiatalok antológiája, 2007-2012. Összeállította és

szerkesztette: **Csordás László.** Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Finta Éva.** *Örök partok.* Versek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* *Kortárs Magyar Művészet Kárpátalján.* Szerkesztőbizottság: Dupka György, Fuchs Andrea, Klisza János, Réti János, Soltész Péter, Zubánics László. Kárpátaljai magyar Könyvek 219, Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2012.

ELŐKÉSZÜLETBEN:

* **Czébely Lajos:** *Fogyó világ...* Versek. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Nagy Zoltán Mihály:** *Árnyék völgye.* Novellák. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

* **Dupka György:** *„Hová tűnt a sok virág...” Időutazás az Urálba, a magyar és német rabok nyomában (1941-1955).* Történelmi szociográfia. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012.

Összeállította: DUPKA GYÖRGY